

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

**АЛМАШ
Людмила Василівна**

УДК 336:338;33с.2

**Регіональні аспекти інвестиційної діяльності
(на прикладі Закарпатської області)**

Спеціальність 08.10.01 - Розміщення продуктивних сил і
регіональна економіка

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

ЛЬВІВ - 1998

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Ужгородському державному університеті
Міністерства освіти України

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Мікловда Василь Петрович,
Ужгородський державний університет, завідувач кафедри
економіки, менеджменту та маркетингу

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Оксанич Олександр Емануїлович,
Інститут регіональних досліджень НАН України,
провідний науковий співробітник інституту;

кандидат економічних наук, доцент

Пащенко Іван Никифорович,
Державний університет "Львівська політехніка",
доцент кафедри

Провідна установа: Тернопільська академія народного господарства, кафедра
прогнозування і державного регулювання економіки
Міністерство освіти України
м.Тернопіль

Захист відбудеться "29" грудня 1998 року о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.154.01 по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук в Інституті регіональних досліджень НАН України за адресою: 290026, м.Львів, вул. Козельницька,4.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Інституту регіональних досліджень НАН України за адресою: 290026, м.Львів, вул. Козельницька,4.

Автореферат розісланий 28 листопада 1998р.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради

кандидат економічних наук

В.І.Жовтанецький

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Соціально-економічна криза, яка охопила Україну, набула затяжного характеру. Сподіватися на саморегулюючий ефект ринкових механізмів в даних умовах щонайменш неадекватно. По-перше, ці механізми у багатьох галузях економіки поки що в стадії формування. По-друге, масштаби і глибина кризи набули такого рівня, який характеризує ситуацію в суспільстві як екстремальну. По-третє, подолання кризових явищ потребує не просто ефективних, а досить таки інтенсивних заходів. Одним з них є активізація інвестиційної та інноваційної діяльності.

Загострилися проблеми в інвестиційній сфері в народному господарстві Закарпатської області. В останні десять років практично весь приріст державних капіталовкладень пішов не на створення нових потужностей, а на нарощування незавершеного будівництва, зросла пасивна частка основних виробничих фондів, відбулося старіння основних фондів, зношеність устаткування становить 43,6%.

Не сприяє розвитку інвестиційних процесів діяльність комерційних банків області. Питома вага довготермінових кредитів в загальному обсязі кредитних вкладень в останні п'ять років тримається на рівні 9-12%, що є вкрай недостатнім.

Незадовільний стан залучення іноземного капіталу в економіку області. Так, станом на 1.01.1998 р. область отримала прямих іноземних інвестицій (в подальшому ПІІ) на суму \$ 46,8 млн., що складає 2,3 відсотки в сумі ПІІ в цілому по Україні. На душу населення припадає всього \$36,4.

Актуальність комплексного дослідження проблем залучення інвестицій в народне господарство в особливому регіоні України - в Закарпатській області, в умовах трансформації до ринкової економіки обґрунтовується цілим рядом обставин. По-перше, існує гостра необхідність пошуку внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування зумовлена важким фінансовим станом підприємств області, слабо розвиненою матеріально-технічною базою, застарілістю обладнання, відсутністю нових технологій та власних коштів у підприємств на відтворення і розширення капіталу, недоступністю до банківських кредитів. По-друге - надзвичайно вигідне географічне розташування Закарпатської області на перетині важливих транспортних шляхів із заходу на схід зумовлює необхідність пріоритетності іноземного інвестування розвитку регіону порівняно з іншими областями України.

У дослідження фундаментальних проблем зарубіжного інвестування зробили великий внесок західні вчені - Дж.Даннінг, К.Сімендс, М.Портер, С.Хаймер, Т.Райс, П.Кадеряк, М.Тордош та інші. Питання теорії і практики іноземного інвестування - вплив інвестицій на економічне зростання, механізми та критерії встановлення інвестиційних пріоритетів, особливості українського законодавства - проаналізовані в працях О.В.Гаврилюка, В.М.Геєця, Б.В.Губського,

А.Гальчинського, І.І.Лукінова, Є.Г.Панченка, П.Орлова, А.С.Філіпенка, В.К.Симоненка, М.Г.Чумаченка тощо.

Вагомий внесок у вивчення підприємницького клімату західного регіону України-структури економіки, інвестиційної та кредитної політики, податкової системи, інфраструктури, трудових ресурсів, зовнішньо-економічної діяльності належить М.І.Долішньому, В.В.Гудаку, Г.С.Ємцю, В.І.Слейку, О.Є.Кузьміну, В.П.Мікловді, Я.О.Побурку, О.Е.Оксаничу, М.А.Козоріз та іншим.

При цьому в наукових працях з питань інвестиційної діяльності відображено загальний стан цієї проблеми в масштабах України та її окремих регіонах. Однак, стосовно особливого регіону України - Закарпатської області, яка має надзвичайно вигідне геополітичне та географічне розташування, до цього часу глибокого аналізу інвестиційної діяльності не проводилося. Все це і обумовлює актуальність дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами і темами. Розробки автора дисертації, що базуються на основі аналізів інвестиційної діяльності, вивченні проблем перспективного розвитку суб'єктів господарювання ввійшли в Регіональну інноваційно-інвестиційну програму на 1998-2000 роки, яка була затверджена розпорядженням Закарпатської облдержадміністрації від 27.02.1998р. №67.

Для полегшення пошуку ефективних об'єктів інвестування та їх інвесторів за ініціативою автора та під його редакцією було підготовлено до друку Довідник інвестиційних пропозицій підприємств і організацій області на українській та англійській мовах з коротким описом проектів, їх вартістю та терміном окупності.

Автор прийняв участь у розробленні "Еколого-економічної програми розвитку гірської Рахівщини", яка затверджена Кабінетом Міністрів України (постанова № 292 від 16 березня 1998 р.).

Для участі підприємств, організацій області в виставці-презентації «Україна. Погляд у ХХІ століття», яка проходила в Києві в рамках проведення щорічних зборів Європейського банку реконструкції та розвитку, автором як членом робочої групи облдержадміністрації було підготовлено інвестиційні пропозиції 10 підприємств і організацій області, що ввійшли в Головну книгу та CD-версію ЄБРР. В рамках виставки, з участю автора пройшла презентація регіону і 2-х регіональних проектів - Вільна економічна зона "Закарпаття" та "Еколого-економічна програма розвитку гірської Рахівщини".

Мета і завдання дисертаційного дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає в виявленні тенденцій залучення та використання інвестицій, в тому числі прямих іноземних, в Закарпатській області та розробка на їх основі конкретних рекомендацій. Ця мета обумовила необхідність вирішення завдань:

- конкретизації сучасних факторів, які впливають на створення сприятливого інвестиційного клімату і стану розвитку економіки;

- аналізу підприємництва в області;

- виявлення співвідношень внутрішніх та зовнішніх джерел фінансування;

- оцінки інвестиційних потенціалів окремих галузей народногосподарського комплексу;

- обґрунтування переваги геополітичного та географічного розташування області, як факторів привабливості інвестицій, причому в двох напрямках. По-перше, зацікавленість потенційних інвесторів інших регіонів країни в участі в регіональних програмах розбудови прикордонної інфраструктури. По-друге, залучення іноземного капіталу в прикордонний регіон, який має високий надлишок висококваліфікованих кадрів, сировинних матеріалів, а також фактор мінімалізації ризику капвкладень; визначення пріоритетних напрямів залучення інвестицій в економіку області, враховуючи її особливості; виявлення суб'єктивних проблем залучення інвестицій в область, виходячи з конкретного стану економіки на сучасному етапі; розробки конкретних механізмів активізації інвестиційного процесу в регіоні.

Предмет та об'єкт дослідження. Предметом дослідження є процес інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання в умовах трансформації економіки до ринкових відносин, зокрема проблема залучення іноземних інвестицій. Об'єктом дослідження є галузі народного господарства Закарпатської області.

Наукова новизна дослідження. Конкретні результати, отримані в дисертаційній роботі, які містять наукову новизну, полягають в наступному:

- вперше зроблено спробу комплексного аналізу проблем і перспектив розвитку інвестиційної діяльності в особливому регіоні України - Закарпатській області;

- встановлено причини (суб'єктивні і об'єктивні) слабкої інвестиційної діяльності та вказано на невикористані резерви залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій в пріоритетні галузі народного господарства області;

- з великою достовірністю визначено особливості (географічні, національні, історичні, економічні) регіону, що дає підставу для використання окремих організаційних форм залучення інвестицій в народне господарство області;

- розроблено механізм інвестиційного забезпечення регіонального розвитку, який включає відбір інвестиційних проектів, стимулювання та вибір організаційних форм реалізації вказаних проектів, акумуляцію інвестиційних ресурсів;

- проаналізовано досвід сусідньої Угорщини в успішному залученні іноземних інвестицій в економіку країни та вказано можливі напрями його використання в Україні.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів. Теоретичні розробки, що сформульовані в дисертації, є внеском у систему знань про методи управління інвестиційними процесами в регіоні, зокрема методи розробки регіональних інноваційно-інвестиційних програм та механізми їх реалізації.

Практичне значення отриманих результатів полягає в розробці рекомендацій по формуванню цілісної системи організації інвестиційного процесу, реалізації регіональної інноваційно-інвестиційної програми Закарпатської області.

Особистий внесок здобувача. Особисто автором розроблено наступні теоретичні положення і практичні рекомендації:

- методичні засади формування ефективної системи залучення і використання іноземних інвестицій в Україні і в регіоні;

- концептуальні підходи до формування сприятливого інвестиційного клімату, реформування фінансово-кредитної та податкової систем;

- пропозиції щодо інвестиційного забезпечення регіонального розвитку, які передбачають використання механізму залучення вітчизняних та іноземних інвестиційних ресурсів через створення акціонерних товариств, недержавних регіональних фондів, фондів гарантій інвестицій та інших організаційних структур.

Апробація результатів дисертації. Основні результати досліджень з проблем інвестиційної діяльності доповідались на науково-практичних конференціях: "Дослідження історії соціально-економічного розвитку країн Центральної та Південно-Східної Європи: сучасний стан, проблеми, перспективи" (м.Ужгород, 6-7.07.1997 р.); "Стан і перспективи розвитку переробної та харчової промисловості в Закарпатській області" (м.Ужгород, 7.07.1998 р.); "Режим інвестування у Карпатському Єврорегіоні" (Угорщина, Ніредьгаза, засідання обласного Саболч-Сатмар-Берег відділення Угорської Академії Наук, 25.10.1997 р.); опубліковані в семи наукових працях загальним обсягом 11,9 д.а., з них особистий внесок автора - 2,7 д.а.

Структура дисертації. Зміст дисертації викладено на 180 сторінках комп'ютерного тексту. Робота складається з вступу, трьох розділів (9 підрозділів), висновків, додатку, 21 таблиці, 2 рисунків. Список використаних джерел містить в собі 190 позицій.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовуються вибір теми дослідження, її актуальність, сформульовано мету і завдання роботи, визначені основні положення дисертації, вказано на наукову новизну та практичне застосування головних висновків та рекомендацій.

В першому розділі обґрунтовується роль інвестицій в період трансформації до ринкової економіки, в подоланні економічної депресії, яка характеризує сьогоднішній стан економіки України.

Основна мета полягає у висвітленні питань сучасного етапу інвестиційної діяльності на Україні, а також у визначенні основних шляхів, тенденцій розвитку інвестиційного процесу, виявленні нових джерел інвестицій, шляхів їх залучення в економіку України.

Здійснити перелом від невпинного спаду виробництва до його поступового піднесення, забезпечити стаłe економічне зростання можливо, на думку відомих вчених - економістів, лише у синхронному режимі, задіявши п'ять головних економіко-організаційних блоків: макроекономічний, інвестиційний, фінансовий, інституціональний, організаційно-правовий.

Найсприятливіші макроекономічні передумови самі по собі не сприяють економічному поживленню і зростанню виробництва. Потрібно задіяти відповідний ресурсний потенціал у вигляді інвестицій, інновацій, сучасних технологій, кваліфікованої робочої сили, менеджменту, маркетингу тощо.

Згідно зі статистичними даними на 1.01.1998 р. в українську економіку залучено \$2 млрд. прямих іноземних інвестицій (ПІІ) або \$40 на душу населення. Порівняно з багатьма іншими країнами перехідної економіки цей показник інвестицій є більш ніж скромним (наприклад, за даними на початок 1997 року в Угорщині на душу населення припадало \$1000, в Чехії - \$400, в Естонії - \$320, в Польщі - \$110).

В структурі капіталу, що поступив в Україну із-за кордону, 60% становлять вклади у нерухомість та поставки "не першої свіжості" обладнання, і лише 20-30% грошові внески. Кошти у вигляді нематеріальних активів, перш за все у формі ноу-хау, новітніх технологій, менеджменту та виробництва, становлять не більше 0,5%. До того ж ці вклади направлені не в передові галузі сучасної економіки, а в зовнішню торгівлю (третина ПІІ) та харчову промисловість (також третина ПІІ). Таким чином, на сьогодні іноземні вклади не тільки не сприяють технологічному оновленню національного виробництва, а й у цілому майже не впливають на загальний стан економіки України. До того ж актуальним для України є і проблема масштабів іноземного інвестування.

На фоні росту іноземних інвестицій непривабливо виглядають показники зниження інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств, та установ державної фінансової і кредитної системи. Загальна сума освоєних капвкладень в 1997 р. становила 10 млрд.грн., що на 7 відс. менше, ніж в попередньому році.

Автором вказується, що основні потенційні переваги, які мають іноземні інвестиції для народного господарства будь-якої країни, є чинними і для України; в узагальненому вигляді їх можна представити таким чином:

•прямі інвестиції відкривають простір для реструктуризації та модернізації виробничого апарату без нової заборгованості. Вони можуть стати каталізатором розвитку приватного підприємництва;

•іноземні інвестиції сприяють залученню сучасних технологій, ноу-хау у сфері менеджменту та маркетингу, а також створенню нових та збереженню існуючих робочих місць;

•прямі іноземні інвестиції спроможні поглибити розуміння взаємозв'язків та закономірностей ринкової економіки. Забезпечуючи досвідом роботи на сучасному ринковому підприємстві, вони сприяють піднесенню трудової активності та зацікавленості в якості продукції.

В роботі аналізується інвестиційний клімат в Україні та визначаються наступні елементи стратегії і тактики його формування, а саме:

- зниження інфляції і, відповідно, облікової ставки НБУ;
- зменшення податкового тиску на товаровиробника;
- впровадження нової системи амортизації;
- проведення емісії середньо- та довгострокових цільових державних цінних паперів, розвиток ринку муніципальних цінних паперів;
- забезпечення розвитку консорціумного кредитування, затвердження індивідуальних нормативів ліквідності для банків, які займаються інвестиційним кредитуванням;
- підвищення рівня капіталізації фінансових посередників, встановлення для них відповідних стандартів і нормативів ліквідності;
- забезпечення диференціації податкових пільг за критеріями галузевого інвестування, за строками та обсягами іноземних інвестицій, ступенем використання товарів та послуг вітчизняного виробництва;
- утворення мережі лізингових компаній у формі акціонерних товариств відкритого типу;
- право надання власності на землю, рівноправна участь іноземців у приватизації;
- правове забезпечення дієвості запроваджених законів, насамперед у сфері оподаткування; зниження зборів.

Другий розділ присвячений аналізу соціально-економічного стану області, стану реформування основних галузей економіки, виявленню особливостей підприємницького клімату та геополітичного і географічного розташування регіону.

Розкриття даних питань ставить три задачі дослідити: по-перше, ступінь необхідності інвестицій в економіку області; по-друге – наявність передумов для участі в інвестиційних процесах приватних інвесторів, тобто стан реформування економічних відносин; по-третє – фактори привабливості Закарпатського регіону для інвестора, в тому числі і зарубіжного.

За період 1995-1997рр. відбулося падіння виробництва в галузях промисловості області, зростання залежності від імпорту. В той же час позитивні показники в зупиненні падіння виробництва у сільськогосподарських галузях, що обумовлено частково переходом земельних угідь у приватну власність та фермерське володіння.

Автор робить висновок, що галузевий розподіл відповідає структурі народного господарства області, але спостерігаються такі закономірності:

а) велика питома вага продукції сільського господарства та харчової промисловості у імпорті, що обумовлено слабкою переробною галуззю, низькою конкурентоспроможністю продукції як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках;

б) у структурі експорту майже відсутня продукція деревопереробки (кінечної продукції), тоді як Закарпаття має значний запас деревини та потужний деревопереробний комплекс;

в) Закарпаття недостатньо використовує корисні копалини, що містяться в області: поліметали, золото, цеоліти, каоліни, алуніти, ліпарити, кам'яна сіль, перліт, бентонітові глини, облицювальний камінь (в той же час мінеральна сировина вивозиться).

З року в рік погіршується фінансове становище суб'єктів господарювання, кожне друге з них працює збитково, що приводить до незбалансованості місцевих бюджетів області. Стан ринку праці та соціального захисту населення залишаються одними з самих гострих проблем економіки області. В умовах формування ринку альтернативними існуючими формами трудової діяльності є наймана праця, зокрема в приватному секторі економіки. Потребує законодавчого врегулювання процес міграції трудових ресурсів.

Реальний стан розвитку економіки області змушує зважати на об'єктивні фактори: досягнутий рівень з основних показників області значно нижчий за середньодержавний. Так, валовий суспільний продукт у розрахунку на одного жителя менший удвічі, а обсяг капітальних вкладень – майже у чотири рази. Відчутно різко за останні роки впали доходи населення та рівень споживання продуктів харчування.

В напрямку роздержавлення та приватизації Закарпатська область стала лідером в так званій “малій” приватизації, всього за 5 років приватизовано 1209 об'єктів. Доказом цього є той факт, що в результаті реформування власності та появи нових комерційних структур (малого і середнього бізнесу), питома вага недержавного сектору у сфері матеріального виробництва складає 92,3%, тобто в області є значний прошарок реальних власників засобів виробництва.

Привабливість геополітичного та географічного розташування області з сприятливими кліматичними умовами, багатством корисних копалин та рекреаційних ресурсів, дає підстави для залучення потенційних інвесторів як внутрішніх так і іноземних. Надзвичайно вигідне географічне розташування Закарпатської області на перетині важливих транспортних шляхів із заходу на схід, та зв'язків країн СНД з державами західної Європи обумовлює пріоритетність іноземного

інвестування розвитку Закарпаття порівняно з іншими регіонами України. Академік Долішний М. відмітив, що “Закарпатська область бере активну участь в роботі Карпатського Єврорегіону, який став одним з організаційних форм транскордонних відносин”.

З іншого боку відмічається, що недооцінка географічного фактору та пріоритетів у розвитку регіонів, поряд з відсутністю державних та регіональних пільг може мати негативний вплив на соціально-економічний розвиток території.

Перевагою географічного розташування області є напрацьований проект спеціальної вільної економічної зони “Закарпаття”, яка створюється на території Ужгородського району площею 525 га з чітко відокремленим територіально-виробничим комплексом. Вказаний регіон і дана територія ВЕЗ – це унікальне поєднання сприятливих гео економічних, сировинних, трудових та багатьох інших факторів, що забезпечує високий рівень рентабельності і швидкої окупності проекту. Функціонування ВЕЗ “Закарпаття” створить принципово нові організаційно-технічні утворення для впровадження нових технологій шляхом залучення внутрішніх та іноземних інвестицій, інтегрування в європейські і світові підприємницькі структури.

Автор дисертації робить висновок про перспективність області щодо вкладення капіталу потенційних інвесторів в легку, лісну і деревообробну промисловість, машинобудування, розробку корисних копалин, вирощування і переробку сільськогосподарської продукції, рекреаційний комплекс, розбудову прикордонної і транспортної інфраструктури, створення вільних економічних зон.

В третьому розділі розглянуті специфіка і значущість інвестування регіону, проаналізовано географічну та галузеву спрямованість припливу ПІІ та обґрунтовано потенційні можливості їх залучення.

Незважаючи на присутність в регіоні об'єктивних умов ринкових перетворень (активна приватизація, розвиток малого та середнього бізнесу), на вигідне географічне розташування, природні ресурси, наявність кваліфікованих робочих кадрів, обсяги іноземних інвестицій, що надходять у Закарпатську область, на порядок менші від потенційних можливостей регіону до прийому іноземного капіталу. У даний час регіон відчуває потребу в інвестиціях для фінансування випуску продукції у різних галузях, створенні нових виробничих потужностей та робочих місць. За нашими підрахунками, орієнтовна потреба підприємств області в іноземних інвестиціях становить понад 1 млрд. дол.США.

Частково ці завдання вирішуються за рахунок використання внутрішніх фінансових джерел. Зокрема, з 1996 року було реалізовано 32 проекта з залученням коштів Державного інноваційного фонду України. Обсяги кредитних ресурсів комерційних банків станом на 01.01.1998 р. склали 51,6 млн.грн. Однак, враховуючи недостатність місцевих інвестиційних ресурсів для практичного вирішення соціально-економічних проблем, дедалі актуальнішою стає

робота по залученню іноземного капіталу. У цьому напрямку вже можна відзначити певні досягнення. На 1 січня 1998 року в господарський комплекс Закарпаття надійшло 46,8 млн.дол.США з 22 країн світу (табл.1).

Найбільш показовим у цьому плані був минулий рік, коли було залучено капіталовкладень з-за кордону на суму 13,5 млн.дол.США. Результати 9 місяців 1998 р. дають підставу сподіватися, що 1998 рік буде не менш успішним: протягом 9 місяців вже вкладено інвестицій у розмірі 16,6 млн.дол.США (ріст 39%). Невизначеність ситуації, відсутність політичної стабільності не стали на перешкоді надходженню іноземного капіталу в область. Позитивним є той факт, що всі ці кошти надійшли у виробничу сферу. Для іноземних інвесторів особливо привабливими є харчова, деревообробна, легка галузі промисловості та побутове обслуговування, торгівля (рисунок 1).

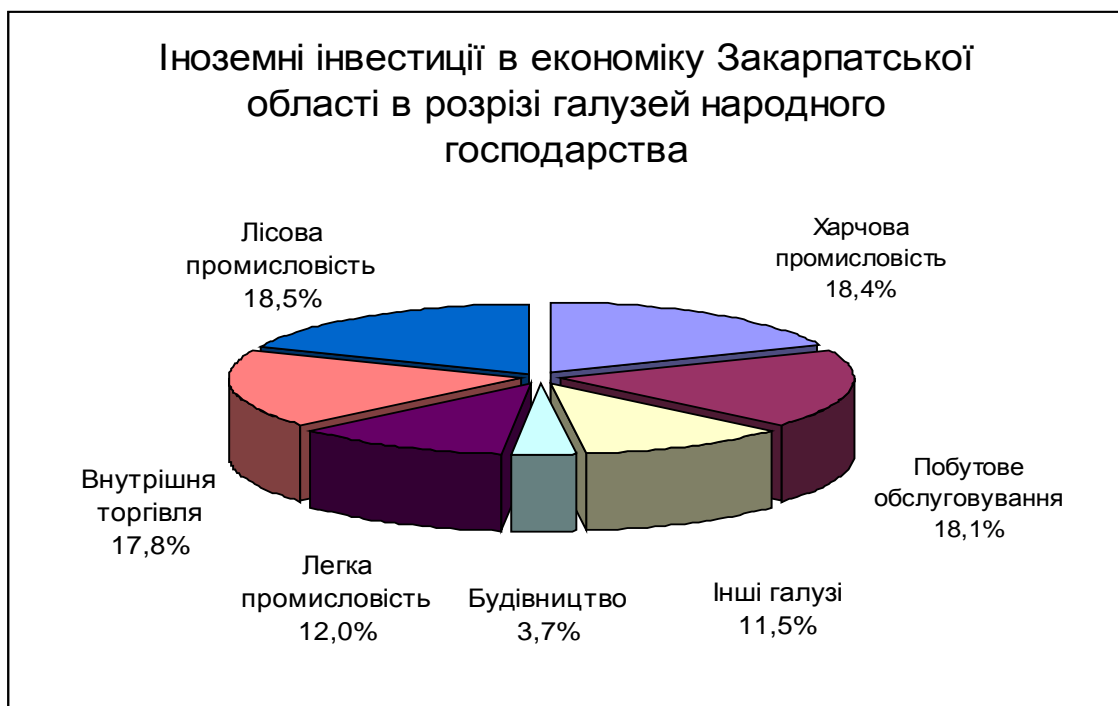

Рис.1. народного господарства

Таблиця 1

Динаміка припливу ПІІ в Закарпатську область в розрізі країн світу в 1995-1998рр.

(тис.дол.США)

	На 1.01.1995р.		На 1.01.1996 р.		На 1.01.1997 р.		На 1.01.1998 р.	
	всього	в т.ч. СП	всього	в т.ч. СП	всього	в т.ч. СП	всього	в т.ч. СП
Всього	12431,2	9126,7	15700,3	14182,3	33162,8	24469,2	46844,5	32489,3

В т.ч.:								
Австрія	926,3	926,3	982,6	832,9	1082,4	715,8	2783,9	1895,2
Бельгія	-	-	14,9	14,9	14,9	14,9	14,9	14,9
Ірландія	275,9	275,9	275,9	275,9	1443,4	275,9	1843,4	472,1
Італія	12,1	12,1	12,1	12,1	223,7	99,0	400,6	300,0
Німеччина	2942,8	2877,1	3804,4	3722,8	5957,4	5423,9	5791,2	5177,7
Польща	72,0	72,0	371,9	371,9	584,2	581,7	600,2	597,7
Р.Федерац.	1612,3	231,5	1820,1	1531,8	1987,9	677,9	2019,7	691,4
Словаччин.	2746,1	2668,5	2399,2	2033,7	5676,9	5288,0	6222,6	5838,3
США	254,3	254,3	510,2	395,6	4742,2	3348,4	10228,0	5083,1
Угорщина	1429,1	1372,0	2488,7	2394,7	7985,8	7045,8	12326,6	10182,1
Франція	4,0	4,0	4,0	4,0	63,6	4,0	59,6	-
Хорватія	96,4	96,4	-	-	56,6	56,6	49,1	49,1
ЧеськаРесп	303,7	303,5	2805,9	2396,3	74,3	675,4	934,3	787,3
Швейцарія	4,0	4,0	4,0	4,0	411,7	126,7	417,7	167,7
Швеція	-	-	-	-	2100,0	-	2104,4	
Югославія	-	-	55,0	55,0	147,5	125,0	144,5	125,0
Інші	1752,2	29,1	151,4	147,4	10,4	10,2		1107,7

На одного жителя вже зараз припадає 36,4 дол. іноземних інвестицій, що свідчить про досить позитивний інвестиційний імідж області, який склався у ділових кіл зарубіжних країн, про надійність і професіоналізм підприємців, перспективність місцевих ринків. Це ознака довіри до закарпатських партнерів і певною мірою до місцевої влади.

При цьому, проведений аналіз діяльності комерційних банків та їх філій, розташованих в області говорить про їх самоусунення від інвестиційної діяльності, що призвело до відсутності фінансування важливих інвестиційних проєктів за рахунок власних коштів банків та коштів з кредитних ліній, які відкрито Україні іншими зарубіжними державами та банками.

Незважаючи на геополітичні та географічні переваги регіону, відсутність повноважень органів місцевої влади щодо створення сприятливого інвестиційного клімату, зокрема відсутність законодавства про спеціальні (вільні) економічні зони, не сприяє активному притоку іноземного капіталу в пріоритетні галузі економіки. Надання гарантій іноземним кредиторам з боку обласних владних структур не має законодавчого підкріплення.

Автором дисертації вказується на інші суб'єктивні фактори гальмування процесів активізації інвестиційної діяльності. Один з них - це відсутність інфраструктури у вигляді систем

інформаційного обслуговування суб'єктів підприємницької діяльності, кваліфікованої розробки інвестиційних проектів, пошуку потенційних інвесторів та супроводженню проектів. При цьому переважна більшість керівників не володіє технологією інвестиційного процесу. В структурах органів управліннь обласної, міських та районних рад відсутні відповідні департаменти, при тому як в цей же час функціонують галузеві управління, які давно втратили важелі впливу на підприємства, однак, не приділяють належної уваги проблемам інвестиційної діяльності.

З метою створення ефективної системи залучення і використання інвестицій в області за участю автора та галузевих управліннь обласної державної адміністрації було розроблено Регіональну інноваційно-інвестиційну програму на 1998-2000 роки, в якій визначені пріоритетні напрямки та конкретні суб'єкти підприємницької діяльності щодо реалізації інвестиційних проектів (в її рамках підготовлено до друку та видано Довідник інвестиційних пропозицій підприємств і організацій області).

Підсумовуючи матеріал третього розділу, автор дисертації пропонує шляхи реалізації вищеназваної програми, а також на основі вивченого досвіду сусідньої країни Угорщини, досліджень українських та зарубіжних вчених, пропонує свою позицію щодо вирішення проблем активізації інвестиційної діяльності в регіоні, а саме створення спеціального режиму інвестиційної діяльності в регіонах пріоритетного розвитку Закарпатської області.

ВИСНОВКИ

1. Вихід з кризи, розв'язання широкого спектра соціальних проблем залежить від можливостей та перспектив інвестування капіталу, як за рахунок внутрішніх джерел, так і за рахунок капіталів іноземного походження. В Україні хронічно не враховуються можливості накопичення капіталу за рахунок вітчизняних джерел та його інвестування до національної економіки. Жорстка монетарна модель розвитку економіки, за якої через стримування інфляції будь-якою ціною, відбувається обвальне падіння виробництва, зростає безробіття, зробила все для ліквідації можливості внутрішнього інвестування.

2. За всі роки незалежності в країні так і не було створено механізму стимулювання інвестиційного процесу. В Україні не використовується практика інвестиційних угод з великими інвесторами. Заходи щодо розвитку спеціальних економічних зон все ще залишаються на рівні лише економічної пропаганди. Абсолютно непевними є умови роботи в Україні іноземних банків і інших фінансових установ, які як правило, сприяють іноземним інвестиціям та обслуговують капітали, що надходять до країни.

3. Необхідність іноземних інвестицій в українській економіці обумовлена, по-перше, потребою поповнювати обмежені внутрішні заощадження капіталу та забезпечувати фінансування

на мікрорівні (підприємства), мезорівні (галузь) та макрорівні. Це переважно направлення ресурсів для імпорту капітального обладнання, модернізації і реструктуризації економіки, що в свою чергу, сприятиме майбутньому економічному зростанню і розвитку. По-друге, іноземні інвестиції забезпечують ноу-хау і, по-третє, полегшують доступ до зовнішніх ринків.

4. Незважаючи на призупинення спаду обсягів промислового виробництва в 1997 р., в області все ще не досягнуто стабілізації роботи всіх галузей. Це зумовлює підвищений інтерес суб'єктів господарської діяльності до пошуку фінансових ресурсів. Існує потреба вкладення капіталу потенційних інвесторів в пріоритетні галузі економіки області в обсязі близько 1 млрд.дол.США.

5.Присутність в регіоні об'єктивних умов ринкових перетворень (активна приватизація, розвиток малого та середнього бізнесу), не забезпечила значного притоку в регіон фінансових ресурсів для пожвавлення виробництва, створення нових підприємств, впровадження нових технологій. Не в повній мірі використовуються геополітичні переваги регіону в плані залучення іноземних інвестицій.

6.Для активізації інвестиційної діяльності в Україні, і в Закарпатському регіоні зокрема, необхідне прийняття цілого ряду законодавчих актів або поправок і доповнень до вже діючих законів, а саме: Закону "Про банкрутство"; Закону України "Про режим іноземного інвестування"; Закону України "Про промислово-фінансові групи"; Закону України "Про власність"; Закону України "Про заставу"; прийняття Закону України "Про пайові та корпоративні інвестиційні фонди"; Закону України "Про спеціальний режим інвестиційної діяльності в пріоритетних видах економічного розвитку в окремих регіонах України"; внесення змін і доповнень до Закону України "Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон"; прийняття Закону України "Про захист громадян-інвесторів на фондовому ринку"; внесення змін і доповнень до Земельного Кодексу України; прийняття законодавчого акту "Про концесії"; прийняття Закону України "Про валютне регулювання"; внесення змін у банківське та страхове законодавство.

7..На регіональному рівні з метою створення сприятливого інвестиційного клімату та активізації інноваційно-інвестиційної діяльності, автор на підставі проведеного аналізу реального стану вважає за необхідне здійснити такі першочергові заходи:

- створити при обласній державній адміністрації інвестиційну Раду, яка б координувала діяльність підприємств, підприємців, фондів, банків та інших фінансових структур, науковців, а також місцевих органів влади у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності.

- при управлінні економіки облдержадміністрації створити госпрозрахунковий науково-виробничий інвестиційно-консалтинговий центр, який би сприяв залученню інвестицій в

економіку області, розробці інвестиційних проектів та бізнес-планів відповідно до міжнародних стандартів, прискоренню темпів реалізації інвестиційних проектів.

- з метою подолання однієї з основних перешкод на шляху залучення інвестицій в пріоритетні галузі економіки області організувати роботу Регіонального фонду гарантій повернення іноземних кредитів та захисту інвестицій згідно з повноваженнями, що отримала облдержадміністрація Указом Президента України "Про заходи сприяння економічному і соціальному розвитку Закарпатської області" (№670 від 31.07.1995 р.).

- організувати в області регіональну структуру Національного агентства реконструкції та європейської інтеграції для чого залучити позабюджетні кошти, кошти підприємницьких структур, банківських установ. Враховуючи геополітичне розташування Закарпатської області створення вищеназваної структури повинно відігравати важливу роль в питаннях транскордонного співробітництва, реалізації комплексної програми розбудови державного кордону, розвитку прикордонної інфраструктури, реалізації проекту по створенню ВЕЗ "Закарпаття" тощо.

- реорганізувати роботу регіонального відділення Держіннофонду з метою розширення його функцій прийняття самостійних рішень при фінансуванні інноваційних проектів, затверджених обласною державною адміністрацією, як пріоритетних не тільки з точки зору регіону, а і України. В першу чергу це буде сприяти реструктуризації діючих підприємств з метою їх переорієнтації на випуск кінцевої продукції з місцевої сировини, освоєння нових видів конкурентоспроможних товарів.

- активізувати роботу регіонального відділення фонду Державного майна України, фондів комунального майна з метою залучення іноземних інвесторів до приватизації державного майна під інвестиційні зобов'язання. Взяти під контроль виконання інвестиційних зобов'язань та приймати рішучі заходи в разі їх невиконання. Організувати постприватизаційну підтримку приватизованих підприємств області під конкретні інвестиційні проекти шляхом адресної реінвестиції коштів позабюджетного фонду приватизації.

8.Заслуговує на увагу вивчення та використання, як в Україні так і в регіоні, досвіду Угорщини в питаннях залучення іноземного капіталу в економіку країни. В основі досягнення визнаних успіхів цієї країни лежить діяльність Уряду, спрямована на:

- створення сприятливого інвестиційного клімату шляхом впровадження податкового законодавства, яке надає повноваження місцевим органам самоврядування по встановленню пільг в оподаткуванні інвестицій;

- прийняття законів про зони підприємництва, яке допускає декілька видів пільг в оподаткуванні інвестицій, а також надання державних дотацій за конкурсом від регіональних програм розвитку;

• прийняття Закону про промислові технопарки, яким передбачається окрім вищеперелічених пільг також місцеві пільги в разі внесення інвестицій в розвиток промислових підприємств, здійснення інновацій та створенні нових робочих місць;

• послідовне проведення курсу приватизації, спрямованого на застосуванні рівних прав іноземних компаній з національними підприємствами;

• розвинутий ринок цінних паперів шляхом зменшення витрат фінансування в умовах конкуренції з банківським сектором;

• створення фінансово-кредитної системи, спеціальних фінансових інститутів, зокрема фондів венчурного капіталу, фондів гарантування кредитів;

• активне використання системи іноземних кредитних ліній.

Зроблені висновки, зокрема, стосовно покращення інвестиційного клімату як в Україні так і в регіоні та оптимізації взаємодії з міжнародними інвесторами та організаціями, можуть бути використані при розробці концепції розвитку інвестиційного процесу в інших областях України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Алмаші Л.В. Закарпаття: активізується інвестиційна політика // Регіональна економіка. - 1996.- №1-2.-С.146-147.
2. Алмаші Л.В. Іноземні інвестиції в харчовій промисловості // Економіка АПК.- 1997.- №10.-С.74-77.
3. Алмаші Л.В. Кузьмович В.М. Соціально - економічні результати приватизації у Закарпатській області // Економіка Україна, 1998. -№5.- С.50-55 (текст автора 50-54).

Особистий внесок автора: проаналізовано соціально-економічні наслідки приватизації основних галузей економіки області, як одного з привабливих факторів залучення іноземних інвестицій.

4. Гоблик В.В., Алмаші Л.В. Інвестиційна діяльність Закарпаття // Дослідження історії соціально-економічного розвитку країн Центральної та Південно-Східної Європи: сучасний стан, проблеми, перспективи. - Ужгород: Патент, 1998.-С.322-327 (текст автора 322-325).

Особистий внесок автора досліджено стан залучення прямих іноземних інвестицій в економіку Закарпатської області, визначено пріоритетні напрямки інвестиційної діяльності.

- 5 Almasi L. Uj utakon Karpatalja ipara // Az MTA Szabolch-Szatmar-Bereg Megyei Tudamanyos Testulete. - Nyiregyhaza, 1997/- Ol. 30-35.
6. Алмаші Л.В. Основні тенденції і потенційні можливості залучення іноземних інвестицій в харчову промисловість Закарпатської області // Матеріали регіональної науково-практичної

конференції "Сучасний стан, напрями відновлення та перспективи розвитку переробної та харчової промисловості Закарпаття".- Ужгород: Патент.- 1998. - С. 122-126.

7. Довідник інвестиційних пропозицій підприємств і організацій Закарпаття./Л.Алмаші, В.Гоблик, О.Ковчар, Д.Дідо, І.Олексик, В.Васильєв, А.Городецький, П.Токар, І.Попович.- Ужгород: Патент, 1998. - с. 145.

Особистий внесок автора: досліджено перспективи розвитку інвестиційного процесу в Закарпатті, підготовлено інвестиційні пропозиції більше 100 підприємств та організацій області.

Алмаші Л.В. Регіональні аспекти інвестиційної діяльності (на прикладі Закарпатської області). - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.10.01 - Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка. - Інститут регіональних досліджень НАН Україна, Львів, 1998.

В роботі характеризується стан соціально-економічного розвитку Закарпатської області, аналізується підприємницький клімат регіону, визначаються особливості геополітичного та географічного розташування області, як факторів привабливості інвестицій. Виявлено значимість прямих інвестицій в економіці регіону, об'єктивні та суб'єктивні проблеми інвестиційної діяльності, пріоритетні напрями залучення інвестицій. Основні висновки та рекомендації екстрапольовані при розробці механізмів активізації інвестиційного процесу та реалізації регіональної інноваційно-інвестиційної програми.

Ключові слова: інвестиційний клімат, інноваційно-інвестиційна програма, пріоритетні напрями, прямі іноземні інвестиції.

Алмаші Л.В. Региональные аспекты инвестиционной деятельности (на примере Закарпатской области). - Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата экономических наук по специальности 08.10.01 - Размещение продуктивных сил и региональная экономика. - Институт региональных исследований НАН Украины, Львов, 1998.

В работе характеризуется состояние социально-экономического развития Закарпатской области, анализируется предпринимательский климат региона, определяются особенности геополитического и географического расположения области, как факторов привлекательности инвестиций. Определено значение прямых инвестиций в экономике региона, объективные и субъективные проблемы инвестиционной деятельности, приоритетные направления привлечения инвестиций. Основные выводы и рекомендации экстраполированы при разработке механизмов

активизации инвестиционного процесса и реализации региональной инновационно-инвестиционной программы.

Ключевые слова: инвестиционный климат, инновационно-инвестиционная программа, приоритетные направления, прямые иностранные инвестиции.

L.V.Almashy Regional Aspects for Investment Activities (sample: Transcarpathian Region). - Manuscript.

Thesis for the degree of the candidate of economic sciences, speciality 08.10.01 - Location of the Productive Resources and Regional Economy. - Institute for the Regional Investigation of the National Academy of Sciences. Lviv, 1998.

This thesis characterizes the state of the social and economic development of the Transcarpathian region and gives the analysis of the regional climate for entrepreneurs activities. It also gives peculiarities of the geopolitical and geographical situation of the region as the factor for investments attraction. The thesis determines the importance of direct investments in the regional economy, objective and subjective problems of the investment activities, the priorities for investments attraction. The main conclusion and recommendations are transferred in the process of the development of mechanism for investments process activization and realization of the regional innovation and investment program.

Key words: investments climate, innovation and investment program, priorities for investments attraction, foreign direct investment.